

ידם, עבדים שאין הנס נעשה על ידם פטורים מנר חנוכה (ב"י א"ח תרפט ד"ה ועבדים). ויש אומרים שלשני הפירושים עבדים חייבים בנר חנוכה, ש'אף הם היו באותו הנס', אינו טעם החיוב, אלא הוכחה שעיקר תקנת ההדלקה היתה גם עליהן, ומכיון שעבד חייב במצוות כאשר, חייב הוא בנר חנוכה (שפ"א מגילה ד, א ד"ה שאף הם, וראה בח' הגר"ז ערכין ג, א שהסתפק בזה).

■ להלכה, אשה צריכה להדליק ויכולה להוציא את האנשים ידי חובתם, ומכל מקום כשהאיש מדליק אינה צריכה להדליק, שהם טפילות לאנשים (משנ"ב תרעה, ט).

אֲכַסְנָא חַיֵּב בְּנֵר חֲנוּכָּה, ואינו יוצא בהדלקת בעל הבית (רא"ש ח), כיון שהוא אורח ואינו סמוך על שולחנו של בעל הבית בקביעות (משנ"ב תרעז, ד).

מִשְׁתַּתְּפָנָא בְּפִרְטֵי בְּהֵדִי אוֹשְׁפִיזָא בשמן של הנרות (רמב"ם חנוכה ד, יא, וראה בשו"ת הרשב"א א תקמב צעריך להשתתף גם בפתיחה), ואף שחכמים תיקנו שמטלטלין אינם נקנים בכסף (ש"ע ח"מ קצח, א), הואיל ומהתורה נקנים הם בכסף, לא העמידו חז"ל תקנתם במקום מצוה (מכתבי תורה מהאמרי אמת יד, שבת הלוי א, נב), ויש שפירש, שאינו קונה את השמן בכסף, אלא על ידי השתתפותו נעשה כאחד מבני הבית, ונפטר בהדלקת בעל הבית (הליכות שלמה חנוכה יג דבר ההלכה יב).

דְּקָא מְדַלְקֵי עֲלֵי גְבוּ בֵיתָאֵי, ואף מדין מהדרין מן המהדרין אינו צריך להדליק, שכשם שאשתו יוצאת בהדלקתו ואינה מדליקה בעצמה משום שאשתו גופו, כך הוא יוצא בהדלקת אשתו (פמ"ג תרעז משב"א). ויש אומרים שאף שאינו צריך להדליק בפני עצמו, אם רוצה רשאי לכוון שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו ולברך ולהדליק בפני עצמו (שו"ת מהר"ל קמה, וכו"ז בתרומת הדשן קא בשם אחד מהגדולים). ויש אומרים שאין לסמוך על זה ולברך ברכה שאינה צריכה (ב"י תרעז ד"ה כתוב בתרומת הדשן, וכו"ז במהרש"ל פה).

■ להלכה, אכסנאי שאין מדליקים עליו בביתו, צריך להשתתף עם בעל הבית בשמן של נר חנוכה (ש"ע א"ח תרעז, א). ושני בעלי בתים הדרים בבית אחד, צריך עיון אם יכולים להשתתף בפרוטה, ששמה לא הקלו רק באכסנאי (ביאה"ל שם). וכשאשתו מדליקה עליו בביתו, יוצא ידי חובתו בהדלקתה ואינו צריך להשתתף בפרוטה (משנ"ב שם, וראה במהד' דרשו שם מה הדין כשאשתו אינה נמצאת בבית), ואם רוצה להחמיר ולהדליק בפני עצמו ולא לצאת בהדלקת אשתו, טוב להדר ולשמוע את הברכות מאחר, אך אין למחות ביד המברך (משנ"ב שם, טז).

וְשָׂמֵן זֵית מִן הַמּוֹבָחָר, לפי שבו נעשה הנס (מאידי לעיל כא, א ד"ה ממה, ארחות חיים חנוכה ז), ולכן גם במקום שיש נרות אחרים שדולקים יפה, מצוה להדליק בשמן זית (משנ"ב תרעז, ד). ■ וכן נפסק להלכה (שם).

הַאֵי מְשִׁיךְ בְּהוֹרֵיהֶם טָפֵי – השמן אינו ממנה להתכלות כשמן זית (רש"י), ואף שאין הידור שהנר ידלק לאחר שכלתה רגל מהשוק (מג"א תרעז, ג), אך כשיש הרבה שמן בכלי, הנר מאיר היטב (כמבואר בתוס' ביצה כב, א ד"ה והמסתפק), ומשום כך סבר שעדיף להדליק בשמן שמושומין שאינו ממנה להתכלות (שו"ת מהר"ץ דוינסקיא א, נב, וכו"ז בהתעוררות תשובה א, מב).

אֵלָא אִי אֲמַרְתָּ הִנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוֵה וְכוּ', מְכַבֵּה וּמְנַבְיָהּ וּמְנִיחָה וּמְדַלְקָה מְכַעֵי לֵיהּ, והטעם שמצריך לכבותה ולהדליקה שוב, אף שהנחה עושה מצוה ודי במה שיגביהה ויניחה לשם הדלקת נר חנוכה, מכל מקום כיון שהודלקה מאתמול [אף שהודלקה אתמול לנרות חנוכה (רש"י)], יאמר הרואה שלצורכו הדליקה אתמול, שאינו יודע היום לשם מה הודלקה אתמול, ולכן צריך להדליקה שוב היום (רמב"ן לעיל כב, ב ד"ה למ"ד, יד דוד בדעת רש"י, וראה עוד בשפ"א שהאריך בדברי רש"י). ויש מפרשים, שעששית זו הודלקה מאתמול לצורך שבת, ולא ניכר שלשם חנוכה היא (תוס'), אך כשהודלקה אתמול לנר חנוכה אינו צריך לכבותה, אלא מגביהה ומניחה כשהיא דולקת (מהרש"א).

לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה וְכוּ', הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוֵה, שלמאן דאמר הנחה עושה מצוה, מברך להדליק ולהניח או להניח לחוד (ריטב"א המייחס לר"ן). ■ להלכה, הדלקה עושה מצוה (ש"ע א"ח תרעה, א).

הַדְלָקָה חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן לֹא עוֹשֶׂה וְלֹא כְלוּם, ואף הדלקת קטן שהגיע לחינוך אינה נחשבת כהדלקה של בר חיובא, ולכן אינו יכול להוציא גדול ידי חובתו בהדלקה (מאירי, פסקי ריא"ז). ויש אומרים שהדלקת קטן שהגיע לחינוך נחשבת הדלקה ויכול להוציא גדול ידי חובתו בהדלקת נר חנוכה (ר"ן ומאירי בשם בעל העיטור), ואף שבשאר מצוות דרבנן קטן אינו יכול להוציא גדול ידי חובתו, מכל מקום הדלקת נרות חנוכה אינה מצוה המוטלת על כל אחד ואחד מבני הבית, אלא המצוה היא שבבית יודלק נר חנוכה, וצריך שבר חיובא ידליק את הנר להחשיבו כנר של מצוה, וקטן נחשב כבר חיובא בכדי שהנר שמדליק יחשב כנר של מצוה (שפ"א, זכרון שמואל יט, ד, ובה מיישבים קושיית מג"א תרעה, ד שהשו"ע בהלכות חנוכה הביא את דעת בעל העיטור, ובמילה לא הביא את דעתו). ■ להלכה, קטן שהגיע לחינוך אינו יכול להוציא גדול ידי חובתו בהדלקת נרות חנוכה (משנ"ב תרעה, ג, וראה במשנ"ב תרפט, ו), אך קטן שיש לו בית בפני עצמו, חייב להדליק (ש"ע א"ח תרעז, ב, ומשנ"ב שם), ולמנהג הרמ"א שכל אחד מבני הבית מדליק, גם קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק (רמ"א תרעה, ג, וראה בביאה"ל שם), אך די שידליק בכל יום נר אחד (משנ"ב שם).

אִשָּׁה וְדָאֵי מְדַלְקָה ומוציאה את האנשים ידי חובתם, ואינה כמגילה שאף שחייבת בקריאתה אינה יכולה להוציא את הרבים ידי חובתם (ריטב"א), שמגילה כקריאת התורה היא, ובקריאת התורה נשים אינם יכולות להוציא את האנשים ידי חובתם (ב"ח תרעה ב, מג"א תרפט, ה). ויש אומרים שאף שאשה חייבת בנר חנוכה אך אינה יכולה להוציא אנשים ידי חובתם (ספר הפרנס ק, מאירי בשם קצת מפרשים).

נְשִׁים חֲבוּבֹת בְּנֵר חֲנוּכָּה שְׂאֵף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֶּס שגזרו היוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל להגמון תחילה. ועוד, שהנס נעשה על ידי אשה, שבת רבי יוחנן כהן גדול חתכה ראשו של ראש הצוררים (רש"י, משנ"ב שם, ט), והואיל והדלקת הנרות היא גם זכר לנס הניצחון במלחמה, אשה שייכת בהדלקה ויכולה להדליק נרות חנוכה (הנחון אמרי שפר להמרח"ח חידושים לחנוכה ס"פ וישב). ועבדים שחייבים במצוות כאשר, לפירושו הראשון שהגזירה היתה על הנשים, גם עבדים חייבים בנר חנוכה, כי שמה הגזירה היתה גם עליהם, אך לפירושו השני שנשים חייבות כי הנס נעשה על